

İNSANDAN İNSANA

Cevad Memduh ALTAR

İnsanın, insanı akıl yoluyla etkileyişi kadar güçlü bir alışveriş düşünülemez. Onun için kişiye ve topluma, yerine göre, "physique-psychique" açıdan biçim veren böylesine bir alışverişten daha sağlam bir etkenle karşılaşmak olanaksızdır. Ne var ki, bu değişmez gerçek olumlu ya da olumsuz yönleriyle de olsa, yaratıklar arasında sadece insanoğluna yöneliktir, yani insanın, akıl ve ruhun olumlu, ya da olumsuz yolda etkilenişi açısından, iki karşıt güçten biriyle etkilenmesi, doğal bir zorunluktur. Bu böyle olunca, insanda doğuştan özgür olan aklın, ancak yararlıya yönelme yeteneğine sahip olabilmesiyledir ki, akılsal gelişimin olumlu yolda biçimlenmesi imkânı sağlanmış olur. Buna karşıt tutum ise, kişide, ya da toplumda, aşırı oranda tehlikeli bir uyumsuzluğa kolaylıkla yol açabilir. Tarihin akışı içinde olduğu gibi, bugün bile sık sık karşılaştığımız binlerce olay, bu karşıt eylemin değişmezliğini kanıtlıyacak niteliktedir.

İnsanların birarada yaşaması, doğal bir gerçek olduğuna göre, böylesine bir gerçeğin olumlu yolda bilincine varabilmek de, morâl bir mutluluk olmanın niteliğini taşır. O halde insanın, kendine ve topluma yararlı olma yolunda yücelme istek ve çabasını besleyen iki doğal kaynaktan güç alması gerekir ki, bunlardan biri: Akıl - Gücü, öteki de: Ruh - Gücüdür. İnsana, ön plânda tabiat eliyle, düşünme ve duygulanma yeteneklerini kazandıran bu iki doğal kaynağın, yani akıl ya da ruhun, ya da herikisinin eşit katkısından doğan ortak-bileşimin yardımı ile ki, tabiat dışı yeteneklerimizi, yani sırf kendi istek ve inisiyatifimizle elde edebileceğimiz yetenekleri kendimiz oluştururuz.

İnsanın, sayılamıyacak kadar çoğalan, dallanıp budaklanan tabiat dışı yetenekleri arasında, örneğin aşağıda belirtilenler, kişiye ve topluma sağladıkları yararlar açısından, verimli aksiyonların promotörü olmanın niteliğini taşırlar ki, bunlar da insanoğlunun özellikle şu tür yetenekleridir: araştırma, bulma, bilme, tanıma, öğrenme, öğretme, duygulanma, sevme, sayma, sorumluluk, doğruluk, özgürlük, bağımsızlık, disiplin v.b.

düşünüşte yücelme çabasını binlerce yıl önce ele alan büyüklerden Platon (428/7 - 348/7; M.Ö.), insanoğlunun kendinin bulup geliştirdiği: "Tabiat dışı morâl yeteneklerin" sayılmakla bitirilmezliğini gözönüne alarak, olumlu yolda gelişen morâl yeteneklerin tümünü, dört temel ilkede özetlemiş ve şu 4 ilkeyi, insanoğlunun "Kardinal Erdemlikleri" olarak nitelemiştir:

1. Bilgelik,
2. Yiğitlik,
3. Sağgörü,
4. Doğruluk.

19. yüzyılın karamsar filozofu Arthur Schopenhauer (1788 - 1860) ise, insan ve tabiat üstündeki görüş ve kanısını, özellikle kınayıcı açıdan yorumlamış, ama Platon'un saptadığı 4 Kardinal-Erdemliği, akıl ve ruh için tek sığınak olarak benimsemiş, fakat bu 4 ilkeyi şu 2 erdemlikle özetlemekten kendini alamamıştır:

1. Doğruluk,
2. İnsanseverlik.

Madde ile aklı, ya da ruhu, insanda ayrı ayrı bağımsız güçler olarak değil de, birbirini tamamlayan tek bir bileşim olarak benimsiyen "monist" (teklikci) düşünürler, tüm yaratıklar arasında insanı "identité" (tam eşitlik) felsefesine göre yorumlamışlardır; ve bu yorum kısaca şöyledir: "... Madde, ruh ya da akıl, bedensel ya da akılsal belirtiler, düşünce ya da nesne, düşünüş ya da varoluş gibi kavram ve görüntüler, birbirlerinden ayrı şeyler olmalarına rağmen, bir bütün halinde oluşan dünyanın iki ayrı belirtisi olmanın niteliğini taşırlar..." (Benedikt Spinoza (1632-1677), Friedrich Wilhelm Schelling (1775 - 1854), Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770 - 1831).

Dünyayı, tek bir bütün olarak tanıyan monist filozoflar, yukarıda açıklanan görüşlerini deney yoluyla da kanıtlamak için, aklın ve ruhun, madde ile sürekli ve salt bir bütün halinde oluştuğunu ileri sürerek, insanda beyin mekanizmasının oluşum ve gelişimini örnek olarak göstermişlerdir; ve akılsal ya da ruhsal belirtilerin, maddesel unsurun görevi olarak meydana geldiği tezine bağlanmışlardır ki, bu da bilim dünyasını,

inkârı olanaksız bir gerçekle karşılaştırmaktadır, şöyle ki, insanoğlunun akılsal ve ruhsal gelişimi, ancak nesnel bir varlık olan beyin kabuğunun zamanla büyüüp gelişmiş olmasıyla, yani maddenin, insanda düşünsel gelişimi oluşturma yolunda değişikliğe (modification) uğramasıyla mümkün olabilmiştir. Onun için bu eylem, maddenin görevsel yönü olarak nitelenmiştir. Deney yoluyla elde edilen böylesine bir sonuç açıkça ortaya koymaktadır ki, tabiat ile, akıl ve ruh, birbirinden ayrı şeyler olmayıp, birbirini ancak tamamlayan bir bütün olmanın niteliğini taşımaktadır; ve bu nedenle de bunların hepsini "Tabiat" ya da "Tüm-Tabiat" olarak nitelemenin yerinde olacağı kanısı ağır basmaktadır. Monist filozofların tek varlık olarak niteledikleri bu madde - enerji bileşimi, aynı zamanda yöntemsel çeşitliliği kapsıyan tüm-tabiat-bir bütündür'de; yani sonsuzla ilgili her konuda, bilimsel gerçekten beslenen aynı yöntem geçerlidir. Bu gerçek, arıyıp, tanıyıp, ilgilenmesini, öğrenmesini, öğretmesini, sevmesini ve daha nice nice özellikleri elde etmesini başaran insanoğlunun, evrene ortak olması ve dokusal yapısı açısından madde-enerji bileşiminden oluşan kendine özgü bir sistem olduğunu da açıkça ortaya koymuştur. Bu böyle olduğu içindir ki, tüm-tabiat, insanı ancak böylesine bir bileşimde (madde - enerji bileşimi), kendini bilmenin, kendini tanımanın bilincine ulaştırmıştır; yani insan, evrenin (kosmos) madde-enerji bileşimli bir yaratığı olarak kültür dünyasına malolmuştur; ve insanlığın ortak eseri olan böylesine bir pota içinde, sonu olmıyan bir gelişme ve yücelme yeteneğini elde etmiştir. O halde "Kültür" nedir? Ve nasıl elde edilmiştir? Şurasını kesinlikle unutmamak gerekir ki, insanın sırf kendi istek ve ilgisiyle oluşturduğuna yukarda da değinilen, tabiat dışı yeteneklerine sürekli gelişimi sağlayacak tek kaynak, eğitim - öğretim ve dolayısıyla kültürdür; ve insandan insana yansıyan sürekli düşünsel akışıma devamlı gelişimi sağlayacak tek etken de sadece kültürdür.

İnsanlar arasındaki kültürel alışverişe ışık tutan büyük düşünürler, insanın ve toplumun, kanıda ve yargıda ileri aşamalara ulaşma çabasına yardımcı olan temel faktörün, kültür olması gerekeceği konusunda birleşmişlerdir; aklın ve ruhun sürekli gelişimi için, kültürün yüceltici gücünden yararlanılması prensibinde görüş birliğine varmışlardır.

Bugün değişik yorumlarla tanımlanan kültürün, herşeyden önce insanoğlunun, düşünce ve eylemde üstün düzeye ulaşmasını sağlayan özgür bir eğitim - öğretim mekanizmasının işler halde olmasıyla elde edileceği şüphe götürmez bir

gerçektir. Yani kültür, insanın yetişme, gelişme ve erişme çabasında, verimli sonuçlar elde etmesine akıl yoluyla olanak sağlayan bir "Düşünüş - Sistemi" olarak nitelenmektedir; ve bu sistemin, insandan insana yansıyan kültür akışımındaki önemi büyüktür. Onun için, insanoğlunun düşünüşte elde ettiği üstünlüğü, ancak kültürün yardımıyla sürekli bir gelişim stadında tutabilmesi mümkündür. Ünlü psikolog Wilhelm Wundt'a (1832 - 1920) göre, kültürün yüceltici gücünü, şöyle bir yorumla açıklıyabilmek mümkündür: "... Kültürde erişmişlik, insanoğlunun, herşeyini olduğu gibi, kanı ve yargı güçlerini de gereğince işleyip geliştirme yolunda, önce kendini bilmesi, kendine egemen olması, tabiatı tanıması ve daha ileri aşamada, tabiatı, insanlığa yararlı olma yolunda etkilemesiyle mümkündür..." Görülüyor ki, insanın insana, dolayısıyla topluma yararlı olabilmesi için, yargıda, eylemde ve uygulamada sağlam bir düzeye ulaşma yolunda çaba harcaması ve sadece bilimden (kültürden) güç alan bir ideâle sahip olması gerekmektedir. Böyle bir ideâli gerçekleştirmede başarı ise, ancak ve ancak uygarlığın gelişiminde, binlerce yıllık emeğin verimi olan kültürel "birikimi" daha da yoğunlaştırmak, gelişim zincirine yeni ve taze halkalar katmakla mümkündür. Bakınız, monizm felsefesinin ünlü düşünürü Friedrich Jodl (1849 - 1914) insanın insanı yüceltme çabasında temel etken olan kültür için ne diyor; kısaca gözden geçirelim: "... Biz insanları, bu güçlü eyleme (kültüre) saygı besleme yolunda eğitmeliyiz; işte böylesine bir davranıştır ki, insan kuşaklarını... duygulu bir toplum düzeyine, ilkel bir düşünüş gücünden, sınırsız bir düşünüş yeteneğine... ulaştırmıştır.

Binlerce yıllık birikim zenginliğidir ki, yalnız kültürle elde edilmiştir ve gene kültürle dünyamıza maledilecektir. Biz ki, o kültürün içinde yaşayıp kaynaşıyoruz, onun dışında kalınca da, ... bir hiç oluveriyoruz..., ... Unutmıyalım ki, sadece sübjektif akılda varlığı sürdürülebilene, bu tarihin eseri önünde, objektif düşünüşle oluşup, kuşaktan kuşağa aktarılan bilgiler bile, en büyük bir küçükten başka birşey değildir: çünkü bu küçük büyüğün, insanlığın ötedenberi elde edebildiklerine bir yenisini katabilmesi..., ... görünmeyen binlerce el onu yükseltmeseydi, geçmişin binlerce başı, onu daha da verimli kılmayı nasıl mümkün olurdu?... Çünkü tek tek başarılan binlerce, ama binlerce iş iledir ki, büyük bütün sağlanabilmiştir. Kişinin kendine düşenin en doğrusunu yapması ve düzenli bir toplumun muhtaç olduğu şeyleri elde edebilme yolunda yeterince çaba harcaması, değerli, hatta vazge-

çilmez davranıştır. İşte yeni bir din gibi nitelenebilecek olan böylesine bir davranışın, yani bu yoldan elde edilen bilginin ve kültürün, daha doğrusu: İnsanlık - Dininin kapsadığı sırlar bunlardır...”.

F. Jodl'un yukarıda geçen yorumu da gösteriyor ki, insanın insana kültür, yani akıl yoluyla verdiklerinin, toplumsal yaşamı verimli yolda etkilemesi, özgürlük, sorumluluk ve disiplinle mümkündür; ve bütün bu yapıcı faktörlerin, sağlam bir uyum prosedürü içinde gerçek değerini elde etmesi, gelişim yasasının gereği olma niteliğindedir. Gelişim yasasının egemen olmasında, özgürlük kadar disiplinin de yardımı büyüktür. Bu nedenle, ünlü filozof Hermann

Keyserling'in (* 1880): "... Özgür olan ruhlar, disiplinli ruhlardır!..." sözünün daima gözönünde olmasının büyük yararı vardır. Uyum diye nitelenen evrensel bütün, insanoğlunun tabiatla bütünleşmesidir; ve böylesine bir oluşum ise tabiat ve kültür gibi iki karşıt gücün, tek bileşime dönüşmesiyle meydana gelmiştir; insan zekâsı böylelikle tabiatı tanıma, hatta etkileme yeteneğini elde etmiştir. Unutmıyalım ki, insanlığın bu tür bir yeteneği elde etmesinde, tabiat olaylarını, Tanrısal amaca bağlama eğilimiyle yapılan araştırmaların (theologie) büyük rolü olmuştur; ama bu yoldan da olsa, insan insana binyıllar boyunca çok şey vermiştir; ve vermiye devam edecektir; çağdaş kültüre giden yol, herşeye rağmen gene bu yoldur.

ATLAS'LAR DAHA KOLAY ANLAŞILIR HALE NASIL GETİRİLEBİLİR

Dr. Helbert A. STANFORD

Öğrencilere atlas sağlamak için okul idarecileri her yıl büyük miktarda para harcamaktadır. Bunlar çocukların ihtiyacını gerçekten karşılar ve öğrenimlerinde etkili olursa ancak o zaman yerinde harcanmış sayılır.

Plymouth'da Prince Rock School'da eş yükseklik eğrilerinin modelinin öğrenciler tarafından yapılması.

Acabı kaçımız ünlü roman yazarı Robert Louis Stevenson'u aynen taklit edebiliriz? "Dünyayı dolaş, diğer kültürlerden örnek ve zevk al, en azgın fırtınalarla boğuş ve bütün bunları sıcak odanda, rahat koltuğunda, elinde bir atlas ile yap!" Büyükler için pek kolay olan bu işi acaba küçük çocuklar da yapabilir, bir atlas'a bakıp onun yansıttığı gerçek dünyayı düşleyebilirler mi? Büyük coğrafyacı Dudley Stamp, harita çalışmalarının zorunlu dersler arasında olmasını yeğ tutardı. Halbuki bizler daha yedi yaşından itibaren öğrencilerin atlası muntazaman ve

anlayarak kullanmasını istiyoruz. Acaba bu kadar fazla şey beklemeye hakkımız var mı? Çocuklar için uygun atlaslarımız var mı? Çocuğun, kullandığı haritaları anlayıp anlamadığından nasıl emin olabiliriz?

Yakın zamanlara kadar, bütün bu soruları ancak tecrübeli öğretmenler cevaplayabilirdi.